

LUND UNIVERSITY

Passagaint

Om migrationsmöster i historien och dess förkroppsligande

Larsson, Erika

Published in:
Hjärnstorm

2022

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Larsson, E. (2022). Passagaint: Om migrationsmöster i historien och dess förkroppsligande. *Hjärnstorm*, (148-149), 86-95.

Total number of authors:
1

Creative Commons License:
Ospecificerad

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

PASSAGAINST

OM MIGRATIONSMÖNSTER I HISTORIEN OCH DESS FÖRKROPPSLIGANDE

AV: ERIKA LARSSON

Konstnären Hanni Kamalys videoverk *Passagainst* (2021) grundar sig i en serie artiklar som kom ut 1921 med titeln *Pass-skandalerna*, skrivna av journalisten Otto Grimlund. Artiklarna tar upp en diskrepans mellan utvisningen och arresteringen av dels tyska nationalsocialister och fascister, dels politiska aktivister som sökte tillflykt eller asyl i Sverige under mellankrigstiden. Genom dessa artiklar och dokument, så som pass, visum, ansökningar om inresetillstånd, utvisningsbeslut, samt fotografier och filmklipp låter Kamaly oss följa ett antal individer vars öden på olika sätt berördes och formades av en ny slags migrationspolitik. Efter omfattande research hittade konstnären även några av personerna som omnämns i artiklarna i olika kriminologiska och rasbiologiska utgåvor. Den ena är en särupplaga av den periodiska publikationen *Polisunderrättelser*. Särupplagan kom ut två gånger om året och innehöll fotografier och fingeravtryck av "utlänningar" som blivit deporterade. Den andra är en del av publikationen *Svenska folktyper* från 1919 av Herman Lundborg, chef för Statens institut för rasbiologi. Den har titeln *Bihang: Utlänningar* och innehåller fotografier av personer som har blivit tagna av polisen och deporterade. I den här texten närmar jag mig *Passagainst* som ett affektivt möte i nuet med de materiella aspekterna av arkivhandlingarna. Jag tittar närmare på hur verket lyfter fram de visuella spåren i de historier som materialet pekar mot och beskriver hur dessa spår visar inte bara personliga öden eller hur föreställningen om "den andra" utspelar sig i historien. Där finns

även en politisk, rasbiologisk och ideologisk kärna kopplad till polisens agerande och de existerande lagarna som genomsyrar de individuella berättelserna – och vars spår går att följa in i samtiden.

EN NY MIGRATIONSPOLITIK

Under andra halvan av 1800-talet och fram till första världskriget utvandrade ett stort antal svenskar, de allra flesta till USA. I och med kriget och nyinförda invandringsrestriktioner i USA dämpades utvandringen och gradvis övergick Sverige från att vara ett utvandrarland till att bli ett invandrarland. I augusti 1917 infördes regleringar av migration och Sverige började avvisa personer som saknar pass, visum eller uppehållsbok.¹ *Passagainst* belyser en tid då regleringen av migration tog ett mer ordentligt fäste som verktyg för polis och politiker för att kunna bevaka och kartlägga människor som rör sig in och ut ur landet. I Kamalys verk får vi följa konsekvenserna av dessa regleringar och hur de har implementerats för olika individer. I en av Grimlunds artiklar beskrivs hur en indisk man vid namn Virendranâth Chattopâdhyâya (Chatto) kom till Sverige 1917 med syftet att vara med på Stockholmskonferensen.² Efter besöket blev han kvar i landet och startade bland annat Indiska Nationalkommittén för att sprida information om situationen i Indien under brittiskt styre. Chatto skrev även ett flertal artiklar som publicerades under de år han var bosatt i Sverige. Efter en resa till Berlin 1921 vägras han inresevisum av Utrikesdepartementet.

I *Passagainst* ser vi Chattos inresevisum, ett filmklipp från fredsdemonstrationer från de tidigare socialistiska konferenserna följt av arkivbilder och samtida bilder från den adress där Indiska Nationalkommittén var belägen – Artillerigatan 28 i Stockholm. Vi ser även publikationer som kommittéen gav ut och artiklar som Chatto skrivit, varvat med klipp från Indien under brittiskt styre. Kamaly (i voice over) beskriver hur britererna, som var oroade över den anti-kolonialistiska verksamheten, skickade den pro-imperialistiska indiern Abdullah Yusuf-Ali för att hålla föreläsningar om det Indiska välståndet under brittiskt styre. I artiklar från arkivet ser vi utklipp från hur Chatto besvarar Yusuf-Alis argument: *Det är ren perversitet att tala om frihet för indierna inom det brittiska kejsardömet*. När Chatto nekas inresetillstånd 1921 följer en serie artiklar då han själv och personer som han samarbetat med argumenterar

mot beslutet och för hans rätt att få komma tillbaka till Sverige – med rubriker som *Polisens och utrikesdepartementets senaste grova kränkning av asylrätten*, följt av underrubriken *Ett upprörande fall: den indiska politiske flyktingen Chattopadhyaya tillåts ej – trots givna löften – att återvända till Sverige*.

I Kamalys film syns dessa artiklar passera med endast någon sekunds uppehåll vid varje, men när jag går tillbaka till källmaterialet och läser artiklarna som helhet kan jag följa hur Grimlund beskriver en påtaglig förändring av den svenska regeringens politik med Sveriges inträde i Nationernas förbund (1920). Innan dess tillåts Chatto propagera mot det brittiska styret. Efter inträdet däremot blir han kontaktad och beordrad att upphöra med denna verksamhet om han vill stanna Sverige, då han istället övergår till språkundervisning och sedan affärsverksamhet. Vid

Plats för fotografi.

(1 exemplar av fotografiet bifogas, varav 1 an-)

(Blankett till ansökan om uppehållsbok och om förlängning av i uppehållsbok lämnat tillstånd till vistelse i riket. Form of Application for Permission to sojourn in Sweden or for Extension of such Permission. Formulaire de demande d'un permis de séjour ou pour obtenir un permis de séjour prolongé. Formular für Gesuch um Aufenthaltbuch und um Verlängerung der im Aufenthaltbuch gegebenen Erlaubnis im Lande zu bleiben.)

Till polismyndigheten i Stockholm

(To the Police of) _____

(A la Police de) _____

(An die Polizeibehörde zu) _____

Med åberopande av nedan lämnade uppgifter anhalles

om utbekommande av uppehållsbok för mig ~~och följande barn under tolv år (fullständigt namn och födelseår för barnen)~~

och om erhållande av tillstånd till förlängd vistelse i riket för mig ~~och följande barn under tolv år~~

Referring to the statements below, I hereby request	Me référant aux données ci-dessous, j'ai l'honneur de demander	Unter Berufung auf untenstehende Angaben ersuche ich
permission to sojourn in Sweden for myself and my children under 12 years of age	un permis de séjour pour moi et mes enfants au-dessous de 12 ans	um Aufenthaltbuch für mich und folgende Kinder unter 12 Jahren
extension of the permission to sojourn in Sweden for myself and my children under 12 years of age	un permis de séjour prolongé pour moi et mes enfants au-dessous de 12 ans	um verlängerte Aufenthaltserlaubnis für mich und folgende Kinder unter 12 Jahren

Chattos inresevisum. Stillbild från Hanni Kamalys *Passagainst* 2021.

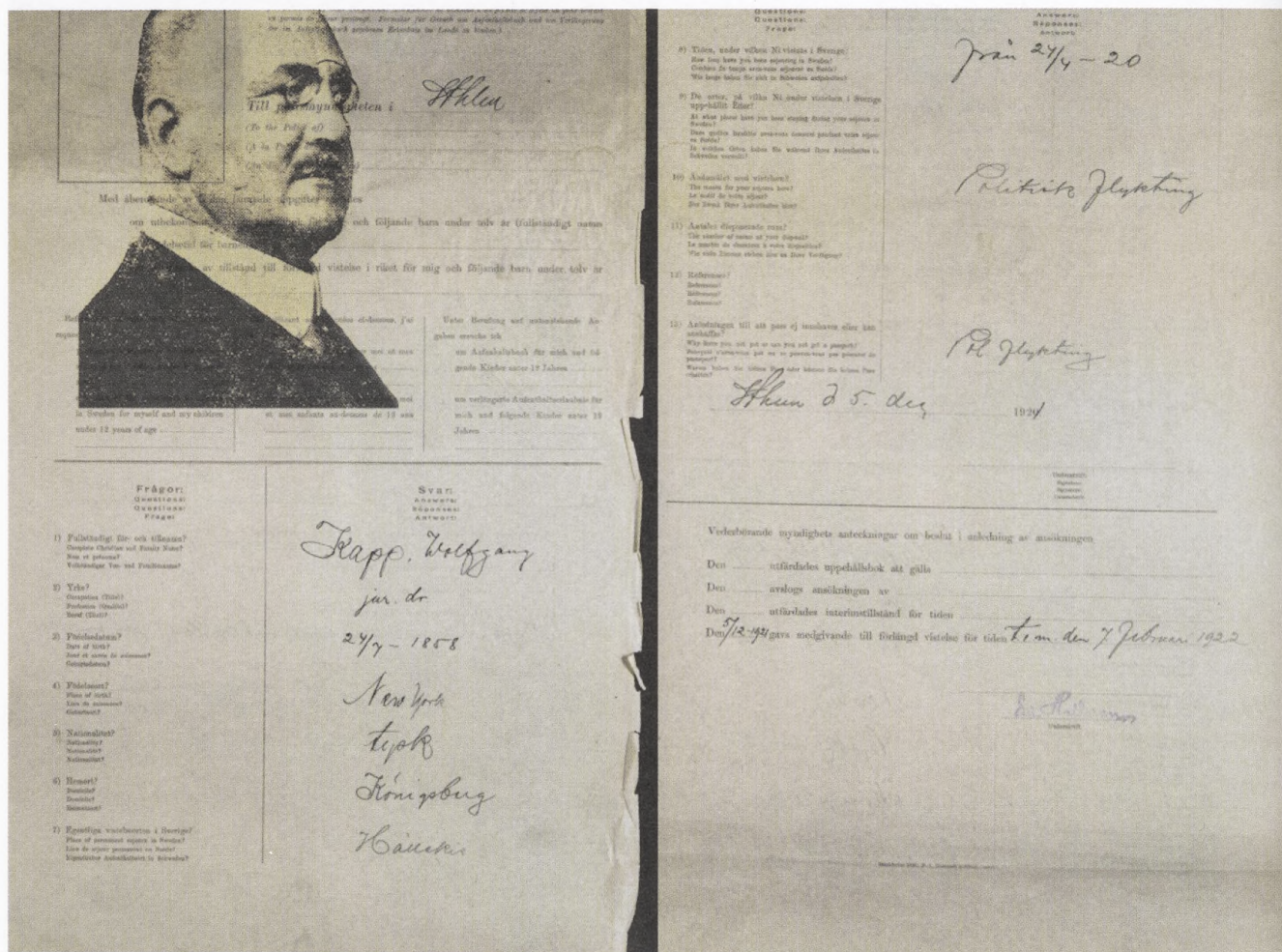
en affärsresa till Berlin 1921 blir han nekad att återvända till Sverige. I en av artiklarna beskrivs hur Chattos vän, politikern Carl Lindhagen, lyfter fram detta ärende i en interpellation som, med Grimlunds ord:

...blottar fullständigt våra myndigheters, utrikesdepartementets och polisens, rent av lymmelaktiga beteende i detta fall, den ger en klar bild av hur svensk diplomati tillåtes operera med lögn och svek och den ställer i blixtbelysning regeringens fullständiga underordnande under den brittiska regeringens önskingar och order.³

I dokumenten hittar Kamaly en koppling mellan Chatto och den nationalistiska tyska politikern Wolfgang Kapp, som flydde till Sverige efter ett misslyckat kupp försök (Kappkuppen); både Chattos inresevisum, i vilket han beskriver sin önskan

att få stanna i Sverige och bli svensk medborgare och Kapps uppehållsbok är signerad av samma polismästare Erik Hallgren. Medan Chatto nekas inresetillstånd 1921 så fortsätter Hallgren att signera Kapps uppehållsbok – om och om igen. Kamaly finner även i dokumenten att de polismän som arresterade Kapp efter flykten till Sverige utförde ett antal mindre tjänster åt honom – till exempel ordnade uppehälle, köpte brevpapper och frimärken för hans korrespondens och såg till att hans glasögon reparerades – samt åt middag med honom på Grand Hotel kvällen efter hans förhör. Det beslutas att Kapp ska utvisas enligt utvisningslagen från 1914, men enligt Kamaly finner Hallgren ingen anledning för utvisning och polismästare Gustav Hårleman finner inget sätt att verkställa domen.

I *Passagainst* beskrivs även den tyske socialistiske skribenten och aktivisten Willi Münzenbergs öde.⁴

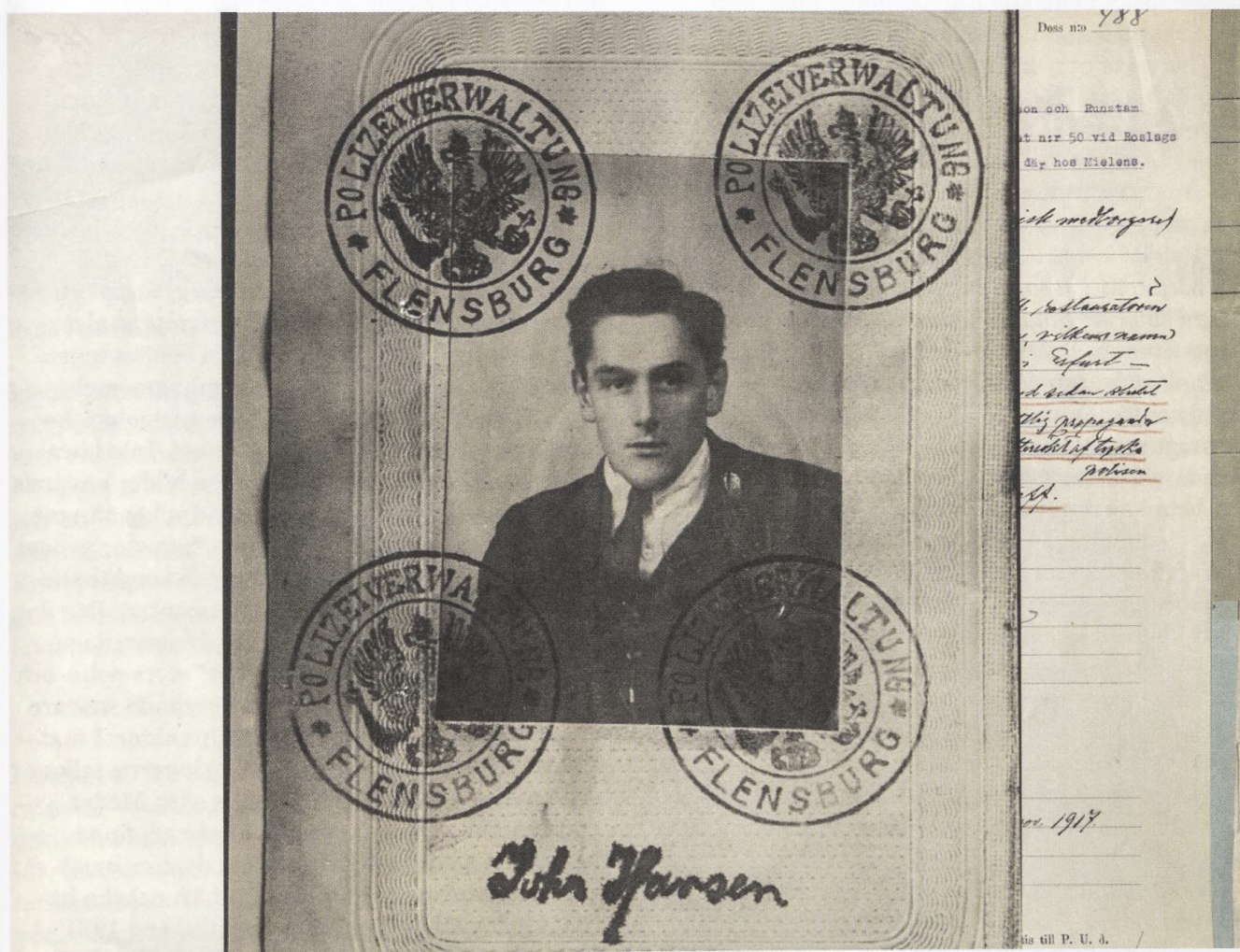

Kapps uppehållsbok, signerad av polismästare Erik Hallgren. Stillbild från Hanni Kamalys *Passagainst* 2021.

Efterlyst flydde Münzenberg till Sverige 1919 och blev då arresterad med ett förfalskat danskt pass med namnet John Hansen. I filmen får vi se hans inresedokument, det förfalskade passet med stämpel samt även klipp på Münzenberg då han håller tal från ett podium. I förhöret som följde åberopar Münzenberg sin rätt som politisk flykting och beskriver sin rädsla att följa samma öde som Carl Karl Liebknecht och Rosa Luxemburg, som både blev mördade, om han skulle tvingas återvända. I arkivet finner Kamaly även en mapp tillhörande den tyske fascisten Horst von Pflugk-Harttung, som var direkt involverad i mordet på Liebknecht och Luxemburg. Pflugk-Harttung ställdes inför rätta för mordet, men frikändes och flydde sedan till Sverige samma år som Münzenberg. Medan Münzenberg utvisades kort efter sin ankomst så blev Pflugk-Harttung kvar. 1931 framgick det att Pflugk-Harttung hade hjälpt till att smuggla vapen från Tyskland till den para-

militära föreningen Munckska kåren, vars syfte var att värna Sverige mot ett potentiellt kommunistiskt maktövertagande. Först då blev han deporterad. Samma polismästare Hårleman – som inte fann något sätt att utvisa Kapp – signerade vapenlicenserna till Munckska kåren.

Även den amerikanske journalisten Nathan Chabrow omnämns i dessa artiklar. Chabrow blev arresterad tillsammans med Münzenberg 1919 och deporterad året därpå. Innan han blev arresterad hade han arbetat som språklärare och journalist för socialistiska dagstidningar och tidskrifter. Vidare efterforskningar i stadsarkivet i New York visar att innan han kom tillbaka till Sverige hade hans familj i New York blivit förhörda av en J. Edgar Hoover vid Federal Bureau of Investigation, som en del av The First Red Scare.⁵ Kamaly finner i arkiven beskrivningar av hur Chawbrow själv utsätts för tuffa förhör efter sin ankomst i USA. Utöver New York State Archive så

Willi Münzenbergs förfalskade pass. Stillbild från Hanni Kamalys *Passagainst* 2021.

har Kamaly nystat fram detaljer kring dessa öden i material från bland annat Kungliga biblioteket, stadsarkivet i Stockholm, Riksarkivet och Arbetarrörelsens arkiv.

ETT BREDARE MÖNSTER

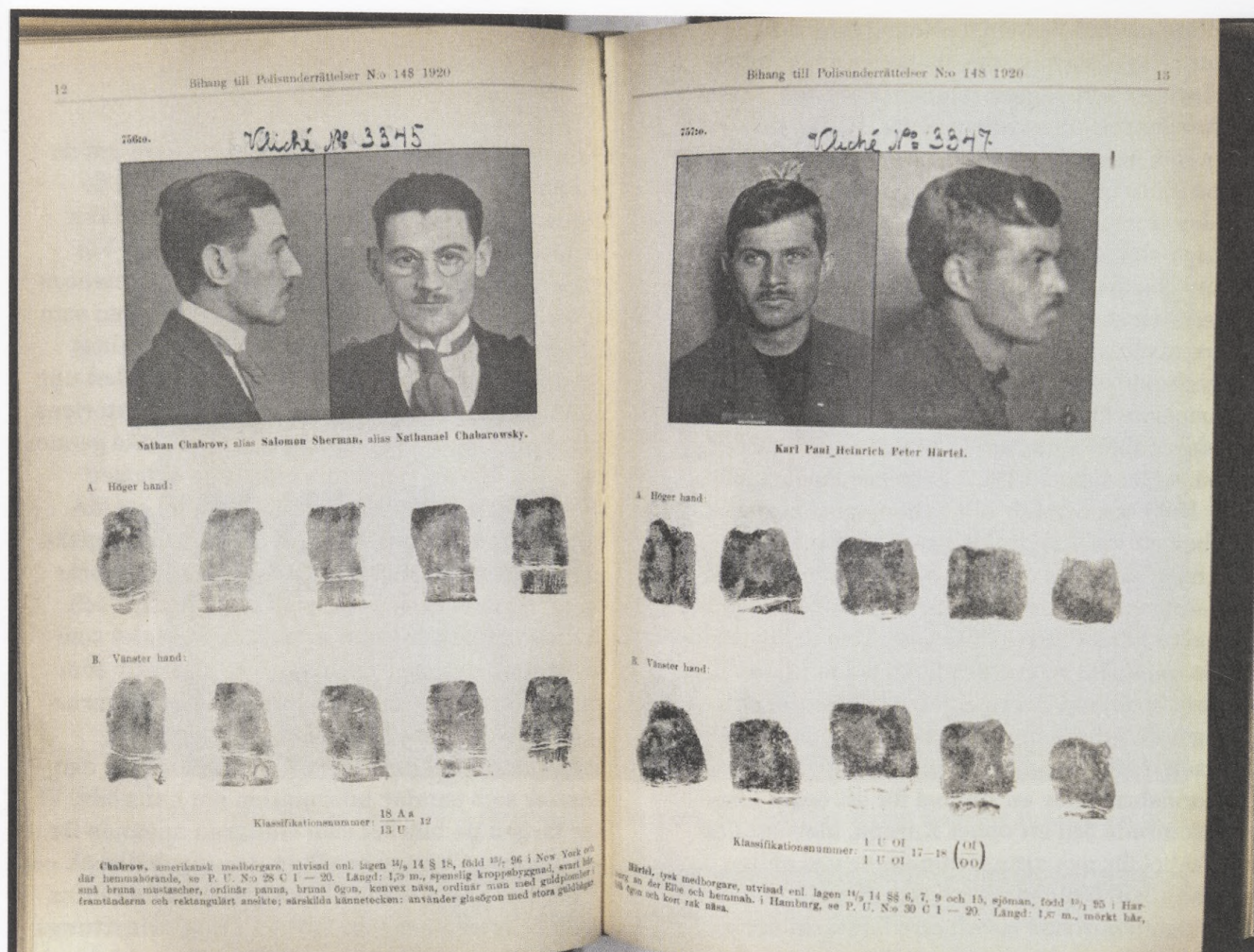
Förutom dokument som pass, visum, ansökningar om uppehållsbok och utvisningsbeslut utgörs *Pass-against* till största del av foton och korta filmklipp från arkiven som Kamaly utforskat. Vid den historiska tid som utforskas fanns en stark tro på fotografiets förmåga att strukturera och därmed kontrollera delar av samhället som ansågs problematiska, så som kriminologi och psykiatri. I Allan Sekulas välciterade artikel "The Body and the Archive" från 1986 beskriver han hur, i slutet på 1800-talet och i början av 1900-talet, var denna tro kopplad till en övertygelse om att kameran objektivt kunde dokumentera verkligheten som den är, utan mänsklig inblandning.⁶ Med detta löfte skapades omfattande arkiv, som skulle kategorisera och skapa ordning bland olika typer av människor. Med kamerans hjälp skulle tydliga gränser skapas mellan dels de psykiskt friska och de psykiskt sjuka, dels mellan de högtstående "raserna" och de lägre (och de skadliga "rasblandningarna"), samt mellan de som fick vistas på olika sidor av nationella gränser.

I början av *Passagainst* visas framsidan och några sidor ur *Bihang: Utlänningar* från Lundborgs *Svenska folktyper – bildgalleri, ordnat efter rasbiologiska principer*, som gavs ut 1919. *Svenska folktyper* var en nästan 300 sidor tjock bok med porträtt som katalogiserades enligt "raser". Det uttalade syftet var att visa hur den nordiska "rasen" var hotad av degenerering genom sammanblandning med andra "raser" – och därmed motverka detta. Publikationen ackompanjerades av en utställning – *Folktypsutställningen* – som öppnade i Stockholm samma år och sedan reste runt om i landet. Utställningen och publikationerna fungerade som effektiv propaganda för Lundborgs teorier och bidrog till att Sverige tre år senare skulle bli först i världen med att öppna ett statligt institut för rasbiologisk forskning. På framsidan av publikationen, under titeln, står denna beskrivning:

Dessa utlänningar har vistats mer eller mindre lång tid i Sverige men på grund av lösdriveri eller brottslighet dömts eller utvisats. En del av dem har i landet efterlämnat avkomlingar.

Liksom i resten av *Svenska Folktyper* innehåller bildtitlarna inga namn, utan bilderna ackompanjeras istället av beskrivningar så som "Kriminell chilensk person –utvisad" och "Persisk tiggare – utvisad". Lundborg lånade fotografierna till bilagan av polisväsendet och i Kamalys efterforskningar ska det visa sig att flera av bilderna även är att finna i polisens egna utgåva *Polisunderrättelser*. I både *Utlänningar* och *Polisunderrättelser* är bilderna fotograferade enligt den etnologiska forskningens standardformat, mot en neutral bakgrund och tagna framifrån, från sidan och ibland från en 45 graders vinkel. Till skillnad från *Utlänningar* så är bilderna i *Polisunderrättelser* ackompanjerade av namn, nationalitet, utvisningsstatus och samt ett slags Portrait Parlé (det talande porträttet); den franska antropologen Alphonse Bertillons idé om att antropometriska signalement kunde användes för att identifiera tidigare straffade brottslingar. Nathan Chabrow ges till exempel följande beskrivning: "Längd: 1,7 m, smärt kroppsbyggnad, svart hår, slätrakad, mörkbruna ögon, ganska bred tillbakalutande panna, tunn rak näsa, liten mun, framskjutande haka och toppformigt ansikte, särskilda kännetecken: ett mindre ärr i pannknölen." I *Polisunderrättelser* finns även fingeravtryck från båda händerna med.

Kamalys film börjar med *Utlänningar* och slutar med bilder från *Polisunderrättelser*. Däremellan får vi följa Chattos, Münzenberg, Kapp och de övrigas öden. I relation till arkivmaterialet som Kamaly lägger fram i sin film behövs ingen skärskådande blick för att se kopplingen mellan den vid den tiden begynnande rasbiologiska forskningen och polisens verksamhet. Inte bara samma tankemönster utan samma bilder används i de två olika publikationerna. Andra kopplingar och mönster i materialet däremot framstår genom konstnärens noggranna sökning och kombinationen av de olika bilderna och dokumenten. Där de rasbiologiska publikationerna är fokuserade på avgränsandet av biologiska "raser" styrs polis- och rätts- och migrationsväsendets agerande snarare av politiska och ideologiska ståndpunkter. I materialet ser vi hur de nya migrationslagarna tolkas och appliceras av polisen på olika sätt. Medan polismästaren Hårleman inte ansåg sig finna något sätt att utvisa Kapp är det dennes hand som signerar vapenlicenserna till Munckska kåren. Medan Chatto nekas inresetillstånd 1921 så fortsätter Hallgren att signera Kapps uppehållsbok. Samtidigt finns en överlappning mellan de

Från Polisunderrättelser. Stillbild från Hanni Kamalys *Passagainst* 2021.

ideologier som genomsyrar de olika dokumenten och publikationerna; en föresats att skapa hierarkier och gränser där människor placeras, värderas och behandlas enligt sin placering i strukturen – och att förankra detta system genom olika sorters dokumentation, bioteknologi och biologiska teorier. Enligt mönster som skapas och förankras under den historiska tid som filmen lyfter fram och som lever vidare in i vår egen tid.

SPÅR IN I SAMTIDEN

I början av *Passagainst* – blandat med bilder av pass, visum och andra dokument – syns en arkivfilm från en tidig passkontroll med hattbärande resenärer som visar sina dokument för uniformerade kontrollanter. Under några sekunder överlappar klippet med ett nytaget klipp av en passkontrollant som stoppar en bil på väg in i Sverige från Danmark och ber om pass eller

id. Den äldre filmen ligger kvar över det nytagna klippet och döljer kontrollanten. Det nytagna klippet skymtar bara till under arkivfilmen i några sekunder men under dessa ögonblick framstår en

Stillbild från Hanni Kamalys *Passagainst* 2021.

koppling mellan de mönster kring migrationskontroller och passtvång som skapades efter andra världskriget och dagens migrationssystem. I sin artikel drar Sekula tydliga linjer mellan de strukturer som skapades med den fotografiska teknologins hjälp under den senare delen av 1800-talet och det övervakningssamhälle som han själv befinner sig i slutet av 1900-talet.⁷ På samma sätt går att urskilja dessa mönster vidare genom arkivmaterialen som Kamaly utforskar och 2000-talets vidare utveckling av olika bio-teknologier och övervakningssystem.

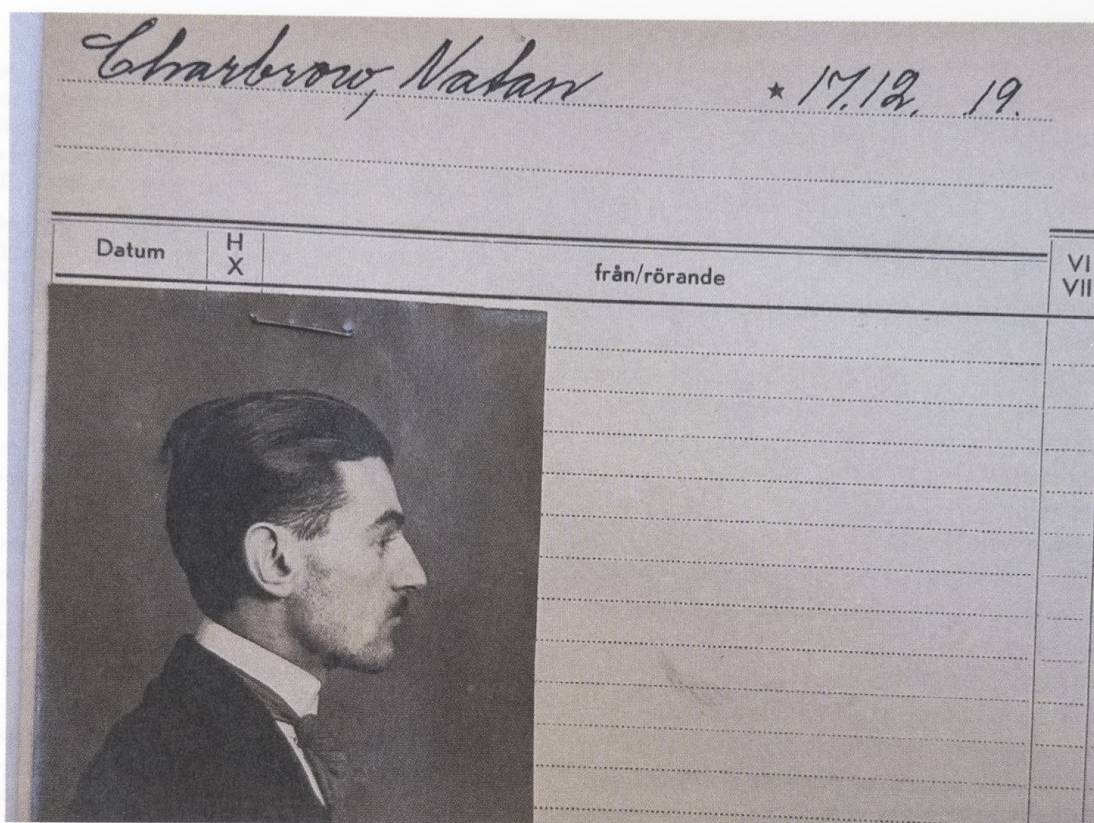
Formerna för Sveriges migrationspolitik – och hur den implementeras – har skiftat sen de första regleringarna 1917. Sveriges medlemskap i EU 1995 och framför allt Schengensamarbetet innebar ett stort skifte då gränserna mellan Schengenländerna öppnades istället förstärktes gränsen runt Europa (som från kritiskt perspektiv kom att kallas Fortress Europe). Den drastiskt ökade mängden migranter 2015 ledde till att flera länder, däribland Sverige, fattade beslutet att återigen förstärka den nationella gränsen. Just gränsen mellan Danmark och Sverige, som genom Öresundsbron blev en symbol för ett öppet Öresundsområde och ett öppet Europa, blev istället en symbol för nya gränsdragningar vad gäller migrationen. Gränsdragningar i samband med Covidpandemin har ytterligare förstärkt denna nya migrationstruktur.

I arkivmaterialet syns flera, vid den tiden, relativt nya tekniker så som fotografi, fingeravtryck och andra kriminaltekniska metoder. Idag har dessa tekniker utökats med till exempel irisscanning och ansiktsgenkänning. Målet med samtliga av dessa tekniker är att genom objektiva dokumentations- och mätsystem registrera och kategorisera människor utifrån dess tillhörighet innanför eller utanför olika gränser. 2005 etablerade EU organisationen Frontex för att stärka Europas yttre gränser i såväl luft, vatten och på land. Frontex samlar information från medlemsländerna genom olika system för att skapa en gemensam karta över gränsområdena och framför allt de områden som är i riskzonen för att så kallad "illegal" immigration. Denna gemensamma karta används sedan för att kunna organisera gemensamma insatser i dessa områden. Även om dessa kartor är formade av olika historiska beslut och ideologiska övertygelser så framstår kartan (liksom fotografiet i arkivmaterialet) som en objektiv överblick över situationen, där både enskilda

beslut och de mänskliga öden som påverkas förblir osynliga.

ETT MÖTE I NUET

Samtidigt handlar *Passagains* inte bara om de personliga öden som framställs – eller om de mönster som framgår genom materialet. Lika framträdande i verket är materialet i sig. Var och en av de olika publikationerna, dokumenten och klippen i verket lyfter fram hur de öden som lyfts fram är förankrade i en viss materialitet och kroppslig erfarenhet. Här öppnar verket upp möjligheten till ett affektivt möte med historiens kvarlämningar – ett möte som kan förstås genom filosofen Walter Benjamins begrepp *Jetztzeit* (nu-tid), där historien framstår genom ett förhöjt tillstånd i nuet, snarare än ett kronologiskt historiskt narrativ.⁸ I ett sådant möte framstår de materiella detaljerna och den affektiva och kroppsliga upplevelsen av arkivmaterialet som av samma vikt som de historiska narrativ som de pekar mot. Vi ser de nu rostiga häftklamrar som en gång fäste Chawbrows fotografi vid arresteringsdokumentet eller Chattos från den dossier som samlar information om hans öde. Vi ser färgen på bläcket som Hallgren använde för att signera Chattos ansökan om uppehållsbok och vi ser hur samma snirkliga signatur följer olika beslut under åren som följer. I Pflugk-Harttungs dossier ser vi ett tidningsurklipp med en bild på Karl Liebknecht, tillsammans med handskrivna anteckningar på tyska. Även fotografierna i de olika publikationerna och dokumenten innehåller detaljer som riktar uppmärksamheten mot det materiella och den levda upplevelsen av dessa strukturer och mönster: I ett av Chattos fotografier syns daktningstolen med måttstock och huvudstöd som håller hans nacke i en styv position. I nästa bild syns han titta rakt in i kameran, klädd i vit skjorta med stärkt krage, slips, väst och kavaj. I Chawbrows porträttbilder sitter slipsen på snedden, vi ser skäggstubb och en bit av håret har smitit ut från den bakåtkammade frisyren. Blicken ser inte in i kameran utan blickar frånvarande åt sidan. I en bild på Pflugk-Harttung är skjortkragen struken och slipsen prydligt knuten. Det tunna håret är slätt kammat och blicken ser snett åt sidan med ett strängt uttryck. Det är lätt att tolka in händelserna och ideologierna som presenteras i personernas utseende och framtoning. Kanske går det att följa även sådana samband. Men betydelsen

Detalj från Nathan Chawbrows arresteringsdokument. Stillbild från Hanni Kamalys *Passagainst* 2021.

Från Horst von Pflugk-Hartungs dossier. Stillbild från Hanni Kamalys *Passagainst* 2021.

av arkivmaterialet, hur det positioneras mot varandra och gentemot de narrativ som berättas, ligger snarare i hur det drar uppmärksamheten mot hur ideologiska och politiska mönster och strukturer aldrig kan existera i abstraktion, utan inkarnerar i specifika öden, på särskilda fysiska platser och i en specifik materialitet.

Inbyggd i de migrationsmönster som formades vid denna tid fanns en tilltro till teknologins möjlighet att stärka de gränser som skapas. Spår av dessa mönster kvarstår idag när fingeravtryck ersätts av irisscanning och id-fotografi ersätts av ansiktsgenkänning. Det finns en blindhet i teknologin och i de bakomliggande ideologierna, som inte registrerar den enskilda människan. *Passagainst* lyfter fram dessa särskilda öden; de personer som fattar beslut utifrån sin egen personliga övertygelse likväl som de liv som formas av de beslut som fattas. Vad som framgår är både den blinda teknologin och dess spår in i samtiden, de mänskliga besluten och de enskilda öden som påverkas. Genom olika dokument, filmklipp och narrativ blir jag varse både de politiska och ideologiska övertygelser som formar migrationsmönsterna och hur dessa övertygelser och mönster materialiseras och förkroppsligas – i signaturen på ett utvisningsbeslut, i ett fotografi taget strax efter ett plötsligt polistillslag och i de enskilda öden som på olika sätt kom att forma historien.

FOTNOTER

- 1 Uppehållsböcker var föregångare till uppehållstillstånd och var ett krav för utlänningar som vistades i riket men inte hade hemlandspass. De utfärdades mellan 1918–1928, efter vilket de, i enlighet med den nya utlänningslagen, ersattes av uppehållstillstånd.
- 2 Stockholmskonferensen skulle bli den tredje konferensen som hölls mellan socialistiska ledare från olika länder (de två första hölls i Tyskland och Schweiz), men blev aldrig av.
- 3 Otto Grimlund (1921-06-02) "Polisens och utrikesdepartementets senaste grova kränkning av asylrätten", ur: *Folkets Dagblad Politiken*, nr 124, s. 4.
- 4 Några år efter deras utvisningar från Sverige grundade Chatto och Münzenberg "The League Against Imperialism and Colonialism" 1927.
- 5 The Red Scare, eller Röda Faran, beskriver två perioder av stark antikommunism i USA. Den första perioden omfattade tiden efter den ryska revolutionen, 1917–1920, och den andra en period mellan 1947 och 1957.
- 6 Allan Sekula (1986) "The Body and the Archive", ur *October*, nr.39, s.3–64.
- 7 För att beskriva den bioteknologi som används i olika övervakningssystem använder Sekula termen neo-eugenetik (neo-eugenecist). Han gör också en koppling mellan "det kriminella ansiktet" som man med kamerans hjälp försökte identifiera i slutet av 1800-talet och termen migrant, som inte sällan föregås av ordet illegal.
- 8 Walter Benjamin (1974) *On the Concept of History*, *Gesammelte Schriften I:2*. Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, http://www.arts.yorku.ca/soci/barent/wp-content/uploads/2008/10/benjamin-concept_of_history1.pdf (nedladdad 19-11-01)

Från Chattos arresteringsdokument, med daktningsstol.
Stillbild från Hanni Kamalys *Passagainst* 2021.

Horst von Pflugk-Harttung. Stillbild från Hanni Kamalys *Passagainst* 2021.